

Кыргыз Республикасынын
Билим берүү жана илим министрлигинин

2021-ж.

№ *15204* буйругуна Тиркеме

дел № 15204 10.11
17.09.2021

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ**

**ЖОГОРКУ КЕСИПТИК БИЛИМ БЕРҮҮНҮН МАМЛЕКЕТТИК
БИЛИМ БЕРҮҮ СТАНДАРТЫ**

**Багыты: 580300 Коммерция
Квалификациясы: Бакалавр**

Бишкек 2021

1. ЖАЛПЫ ЖОБО

1.1. Жогорку кесиптик билим берүүнүн **580300 – Коммерция** багыты боюнча аталган мамлекеттик билим берүү стандарты Кыргыз Республикасынын билим берүү тармагындагы “Билим берүү жөнүндөгү” Мыйзамына жана Кыргыз Республикасынын билим берүү тармагындагы укуктук-ченемдик актыларга шайкеш, мамлекеттик ыйгарым укуктук органы тарабынан иштелип чыккан жана Кыргыз Республикасынын Министрлер кабинетти тарабынан белгилүү тартипте бекитилген.

Аталаган Мамлекеттик билим берүү стандартын аткаруу менчик формасына жана ведомствого тиешелүүлүгүнө карабай, бакалаврларды даярдоо боюнча кесиптик билим берүүнү ишке ашыруучу бардык ЖОЖдор үчүн милдеттүү болуп эсептелет.

1.2. Терминдер, аныктамалар, белгилөөлөр, кыскартуулар

Жогорку кесиптик билим берүүнүн аталган Мамлекеттик билим берүү стандартында термин жана аныктамалар Кыргыз Республикасы катышуучу катары эсептелген, мыйзам тартибинде бекитилип күчүнө кирген, Кыргыз Республикасынын “Билим берүү жөнүндөгү” мыйзамына жана жогорку кесиптик билим берүү тармагындагы эл аралык келишимге ылайык, колдонулат

- **негизги билим берүү программасы** – шайкеш келген багытты даярдоо боюнча билим берүү процессин ишке ашыруунун максатын, күтүлүүчү натыйжаларды, мазмунун жана уюштурууну регламенттөөчү, окуу-методикалык документациялардын жыйындысы;

- **багыттарды даярдоо** – ар кандай профилдеги, фундаменталдык даярдыктын жалпылыгына негизделип интеграцияланган, жогорку кесиптик билим берүүгө (адистер, бакалаврлар жана магистрлер) кадрларды даярдоо үчүн билим берүү программаларынын жыйындысы;

- **профиль** – кесиптик ишмердүүлүктүн конкреттүү түрүнө жана (же) объектине карата билим берүү программасынын багытталышы;

- **компетенция** – белгилүү бир тармактын натыйжалуу продуктивдүү ишмердүүлүгү үчүн зарыл болгон, билим алуучуну билим берүүгө даярдоодо, алдын ала берилген социалдык талаптар (ченемдер);

- **бакалавр** – магистратурага тапшыруу жана кесиптик ишмердүүлүгүн ишке ашыруу үчүн укук берүүчү, жогорку кесиптик билим берүү квалификациясынын деңгээли;

- **магистр** – аспирантурага жана (же) базалык докторантурага (профил боюнча / PhD) тапшыруу жана кесиптик ишмердүүлүгүн ишке ашыруу үчүн укук берүүчү, жогорку кесиптик билим берүү квалификациясынын деңгээли;

- **кредит** - негизги билим берүү программасынын эмгекти талап кылуунун шарттуу өлчөмү;

- **окутуунун жыйынтыгы** - негизги билим берүү программасы /модуль боюнча окутуунун жыйынтыгында алынган компетенция;

- **жалпы илимий компетенция** - ишмердүүлүктүн бардык түрү (же көпчүлүгү) үчүн жалпы болуп эсептелген мүнөздөмөнү берүүчү: окутууга, анализ жана синтез ж.б. карата жөндөмдүүлүк.

- **инструменталдык компетенция** – когнитивдик жөндөмдүүлүктү, идея жана элестөөнү түшүнүү жана колдонуу жөндөмдүүлүгүн, методологиялык жөндөмдүүлүктү, айлана-чөйрөнү түшүнүү жана башкаруу жөндөмдүүлүгүн, убакытты уюштуруу, окутуунун стратегиясын куруу, чечимдерди кабыл алуу жана көйгөйлөрдү чечүү, технологиялык билгичтик, техниканы колдонууга байланышкан билгичтик, компьютердик көндүм жана маалыматты башкаруу жөндөмдүүлүгү, лингвистикалык билгичтик, коммуникативдик компетенцияны ичине алат;

- **социалдык-инсандык жана жалпы маданий компетенция** - сезимди жана мамилени билдирүү, критикалык ой жүгүртүү жана өзүн өзү сыноого жөндөмдүүлүк менен жана социалдык өз ара карым-катышка жана кызматташуу процессине, топ менен иштей

билүүгө, социалдык жана этикалык милдеттемелерди кабыл алуу жана социалдык билгичтик менен байланышкан жеке жөндөмдүүлүк;

- **кесиптик стандарт** - конкреттүү кесиптик ишмердүүлүктүн алкагында, ал шайкеш болууга милдеттүү болгон, квалификациалык кызматкерди даярдоонун деңгээлине жана сапатына карата талаптарды, ошондой эле ишмердүүлүктүн түрүнөн көз карандысыз, бардык мекеменин штат ордуна шайкеш, укук алуу боюнча ал ээ боло турган компетенциялардын топтомун аныктоочу, негиз болуучу документ.

1.3 Кыскартуулар жана түшүндүрмөлөр.

Мамлекеттик стандартта төмөнкүдөй кыскартуулар жана түшүндүрмөлөр колдонулат:

МББС- Мамлекеттик билим берүү стандарты;

ЖКББ – жогорку кесиптик билим берүү;

НББП – негизги билим берүү программасы;

ОМБ – окуу-методикалык бирикме;

НББП ДЦ - негизги билим берүү программасынын дисциплиналар цикли;

ЖИК - жалпы илимий компетенциялар;

ИК - инструменталдык компетенциялар;

КК - кесиптик компетенциялар;

СИК - социалдык-инсандык жана жалпы маданий компетенциялар;

ЖОЖ – жогорку окуу жай;

ПОК – профессордук-окутуучулар курамы.

2. Область применения

2. Колдонуу тармагы

2.1. Жогорку кесиптик билим берүүнүн аталган Мамлекеттик билим берүү стандарты (мындан ары – ЖКББ МББС) **580300 – Коммерция** багытындагы бакалаврларды даярдоо боюнча НББПны милдеттүү ишке ашыруудагы ченемдерди, эрежелерди жана талаптарды ишке ашыруунун жыйынтыгын көрсөтөт жана алардын жеке менчик формасына же ведомствого тешелүүлүгүнө карабай, Кыргыз Республикасынын аймагында шайкеш келген багыт боюнча бакалаврларды даярдоого лицензиясы бар, жогорку кесиптик билим берүүнүн бардык билим берүү жана уюштуруунун негизги жогорку кесиптик программаларын өздөштүрүүнүн сапатын баалоо, окуу, уюштуруу методикалык документацияларды иштеп чыгуу үчүн негиз болуп берет.

2.2. 580300 – «Коммерция» багыты боюнча аталган ЖКББ МББСтин **негизги колдонуучулары** болуп төмөнкүлөр эсептелет:

- ЖОЖдун администрациясы жана илимий-педагогикалык курамы (профессордук-окутуучулар курамы, илимий кызматкерлер) өзлөрүнүн ЖОЖунда аталган багыт жана даярдоо деңгээли боюнча илимий, техникалык социалдык тармактын жетишкендиктерин эсепке алуу менен иштеп чыгууга, натыйжалуу ишке ашырууга жана негизги кесиптик билим берүү программаларын жаңылоого милдеттүү;
- аталган багытты даярдоо боюнча негизги билим берүү программасын өздөштүрүүдө студенттер өздөрүнүн окуу ишмердүүлүгүн натыйжалуу ишке ашырууга милдеттүү;
- кесиптик ишмердүүлүктүн шайкеш келген тармагында адистерди жана жумуш берүүчүлөрдү бириктирүү;
- Кыргыз Республикасынын билим берүү тармагындагы мамлекеттик ыйгарым укуктуу органына тапшыруу боюнча негизги билим берүү программасын иштеп чыгууну камсыздаган окуу-методикалык бирикме жана кеңешме;
- жогорку кесиптик билим берүүнү каржылоону камсыздоочу, мамлекеттик аткаруу бийлиги;
- жогорку кесиптик билим берүү системасындагы мыйзамдуулукту сактоону көзөмөлдөөнү камсыз кылуучу, жогорку кесиптик билим берүү тармагындагы сапатты

көзөмөлдөөнү ишке ашыруучу, аткаруу бийлигинин мамлекеттик ыйгарым укуктуу органы;

- жогорку кесиптик билим берүү тармагындагы билим берүү программаларын жана мекемелерди аккредитациялоону ишке ашыруучу, аккредитациялоочу агенство.

2.3. Абитуренттердин даярдык деңгээлине коюлуучу талаптар

2.3.1. Жалпы орто билим берүү же жалпы кесиптик (же жогорку кесиптик) билим берүүнүн -“бакалавр” квалификациясын ыйгаруучу, жогорку кесиптик билимге талапкер абитуриенттин билим деңгээли.

2.3.2. Абитуриент орто жалпы билим берүү же орто кесиптик (же жогорку кесиптик) билим берүү жөнүндөгү мамлекеттик үлгүдөгү документке ээ болушу керек.

3. Багытка даярдоонун жалпы мүнөздөмөсү

3.1. Кыргыз Республикасында 580300 – Коммерция багыты боюнча даярдоо төмөнкүлөрдү ишке ашырат:

- бакалаврларды даярдоо боюнча ЖКББ НКББП;

- магистрлерди даярдоо боюнча ЖКББ НКББП.

Бакалаврларды даярдоо боюнча ЖКББ НКББПны толук өздөштүргөн жана бекитилген тартиптеги мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациядан ийгиликтүү өткөн ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнө, “бакалавр” квалификациясын ыйгаруу менен, жогорку кесиптик билим жөнүндөгү диплом берилет.

Магистрлерди даярдоо боюнча ЖКББ НКББПны толук өздөштүргөн жана бекитилген тартиптеги мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациядан ийгиликтүү өткөн ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнө, “магистр” квалификациясын ыйгаруу менен, жогорку кесиптик билим жөнүндөгү диплом берилет.

Бакалаврларды даярдоо багытынын алкагында ЖКББ НКББПнын профилини квалификациянын тармактык/сектордук алкагынын негизинде ЖОЖ аныктайт.

3.2. Окутуунун күндүзгү бөлүмүндө жалпы орто же жалпы кесиптик билим берүүнүн базасында 580300 – Коммерция багыты боюнча бакалаврларды даярдоо боюнча ЖКББ НКББПны өздөштүрүүнүн ченемдик мөөнөтү 4 жылды түзөт.

Бакалаврларды күндүзгү-сырттан окуу (кечки) жана сырттан окуу формасы боюнча, ошондой эле окутуунун ар кандай формасы менен айкалыштырып даярдоодо, ЖКББ НКББПны өздөштүрүү мөөнөтү окутуунун күндүзгү формасында бекитилген ченемдик мөөнөткө салыштырмалуу 6 айдан 1 жылга чейин ЖОЖ тарабынан узартылат.

Шайкеш келген профил боюнча орто кесиптик билимге же жогорку кесиптик билимге ээ тараптарга, бакалаврды даярдоо боюнча ЖКББ НКББПны өздөштүрүү укугу ылдамдатылган программада берилет. Ылдамдатылган программаны ишке ашырууда окуу мөөнөтү ошол билим берүү программасы боюнча орто жана (же) жогорку кесиптик билимди алууда студент өздөштүргөн (өткөн) кээ бир дисциплина жана практика боюнча аттестациядан кайра өткөрүүнүн жыйынтыгына карата (кайра зачет тапшыруу) белгиленет.

Орто кесиптик билим берүүнүн профилинин жогорку кесиптик билим берүүгө шайкештиги ЖОЖ тарабынан өз алдынча аныкталат.

Бакалаврларды даярдоодо ЖКББ НКББПны өздөштүрүүнүн мөөнөтү окутуунун күндүзгү бөлүмү боюнча ылдамдатылган программаны ишке ашыруу алкагында 3 жылдан кем эмес убакытты түзөт.

Билим алуунун формасынан көз карандысыз индивидуалдык окуу планы боюнча окутууда, окутуунун мөөнөтү ЖОЖ тарабынан өз алдынча бекитилет.

Индивидуалдык окуу планы боюнча окутууда ден соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген тараптарга жогорку окуу жай билим алуунун шайкеш келген формасы үчүн бекитилген мөөнөткө салыштырмалуу убакытты узартуу укугуна ээ.

Бакалаврларды жана магистрлерди багыттар боюнча даярдоодо ЖКББ НКББПны өздөштүрүү ченемдик мөөнөтүн Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети бекитет.

3.3. Окутуунун күндүзгү формасында бакалаврларды даярдоодо ЖКББ НКББПны өздөштүрүүнүн **жалпы эмгек көлөмү** 240 кредиттен кем эмес болушу керек.

Окутуунун күндүзгү формасында окуу жылы үчүн ЖКБ НКББПнын эмгек көлөмү 60 кредиттен кем эмес болушу шарт.

Бир семестрдин эмгек көлөмү 30 кредиттен (2 семестрде жүргүзүлгөн окуу процессинде) аз эмес болушу зарыл.

Студенттин 30 сааттык окуу иши (аудиториялык, өз алдынча иши жана бардык аттестациялык иштерин кошкондо) 1 кредит эквивалентке ээ.

Күндүзгү-сырттан окуу (кечки) жана сырттан окуу формасы боюнча, ошондой эле ар кандай окуу формаларын айкалыштырууда жана аралыктан билим берүү технологияларын колдонгондо окуу жылы ичинде НББПнын эмгек көлөмү 48 кредиттен аз эмес болот.

Октуунун жыйынтыктоочу жылында эмгек көлөмү НББПнын жалпы эмгек көлөмүн камсыздашын эске алуу менен аныкталат.

3.4. Инсанды окутуу жана тарбиялоо багытындагы ЖКББ НКББПнын максаты

3.4.1. 580300 – Коммерция багыты боюнча даярдоодо окутуу тармагындагы ЖКББ НКББПнын максаты гуманитардык, социалдык, экономикалык, математикалык жана табигый билимдердин негиздери багытындагы, бүтүрүүчүнү тандаган тармак ишмердүүлүгүндө ийгиликтүү иштеп кетишине мүкүндүк берүүчү, анын эмгек рыногунда социалдык мобилдүүлүгүн, туруктуулугун шарттоочу универсалдык жана кесиптик компетенцияларга ээ болушу болуп эсептелет.

3.4.2. 580300 «Коммерция» боюнча инсанды тарбиялоо багытындагы ЖКББ НКББПнын максаты болуп студенттердин социалдык-инсандык сапатын калыптандыруу: максатка умтулуучулук, уюштуруучулук, эмгекти сүйүү, жоопкерчилик, жарандуулук, коммуникативдик, жалпы маданиятын жогорулатуу ж.б. эсептелет.

3.5. 580300 «Коммерция» багыты боюнча **бүтүрүүчүлөрдүн кесиптик ишмердүүлүгүнүн тармагы** төмөнкүлөрдү ичине алат:

- товардын айланышы тармагындагы, соода (ички жана тышкы) жана кызмат көрсөтүү (анын ичинде билим берүү) сыяктуу багыттарда бизнес структурада иштөө;
- ар кандай кызмат аппараттарын башкарууда аткаруучу жана майда деңгээлдеги жетекчи катары бүтүрүүчү иштөөчү уюмдун бардык уюштуруу-укуктук формасы (коммерциялык, коммерциялык эмес, муниципалдык, мамлекеттик);
- бүтүрүүчүлөр ишкер, өз ишин түзүүчү жана өнүктүрүүчү болуп эсептелег структуралар;
- жалпы билим берүүчү, баштапкы, ортоңку, жогорку жана кошумча кесиптик билим берүүчү мекемелер.

Бүтүрүүчүлөр жумушчунун квалификациясынын талаптарына алардын билим деңгээли жана алган компетенциялары шайкеш келген шартта кесиптик ишмердүүлүгүн башка тармактарда жана (же) башка багыттагы кесиптик ишмердүүлүктө ишке ашыра алат.

3.6. Бүтүрүүчүнүн кесиптик ишмердүүлүгүнүн объекти

580300 – «Коммерция» багытына даярдоо боюнча **бүтүрүүчүнүн кесиптик ишмердүүлүгүнүн объекти** болуп төмөнкүлөр эсептелет:

- товар жана кызмат көрсөтүүлөр т.а., рынокко сатуу жана алуу же алмашуу үчүн түшкөн материалдык, материалдык эмес өндүрүш тармактарынын продукциялары (керектөөчү товарлар, өндүрүштүктехникалык колдонууга арналган товарлар, кызмат көрсөтүүлөр, кыймылсыз мүлк, баалуу кагаздар, насыялар, руханий-маалыматтык, интеллектуалдык продуктулар ж.б.).
- ар кандай уюштуруу-укуктук формалардын уюмдар тарабынан башкаруу процесси.

3.7. Бүтүрүүчүнүн кесиптик ишмердүүлүгүнүн түрлөрү.

580300 «Коммерция» багыты боюнча бакалаврлар төмөнкү кесиптик ишмердүүлүгүнө даярдалган:

- илимий-изилдөөчүлүк;
- өндүрүштүк-технологиялык;

- уюштуруу-башкаруучулук;
- долбоорлук ж.б.

Бүтүрүүчү негизинен даярдануучу кесиптик ишмердүүлүгүнүн түрү, шайкеш келген кесиптик стандарттын (бар болсо) негизинде же кызыктар жумуш берүүчүлөр менен биргеликте, алардын квалификациялык талаптарынын негизинде, ЖОЖ тарабынан ишелип чыккан билим берүү программасынын мазмунун аныктайт.

3.8. 580300 «Коммерция» багыты боюнча бүтүрүүчү-бакалаврлардын кесиптик ишмердүүлүгүнүн милдеттери, төмөнкү кесиптик милдеттерди чечүүгө даярдалышы керек:

а) коммерциялык-уюштуруу багытында

- товарды тандоону уюштуруу, товардык запасты жана ассортиментти түзүү, сатып алуучуларды кызыктыруу, жеткирип берүүчүлөрдүн желесин түзүү;
- логистикалык процессти башкаруу, анын ичинде соода жүгүртүүдө жана коомдук тамактануучу жайда логистикалык схемаларды, логистикалык чынжырчаны иштеп чыгуу.

б) илимий-изилдөө багытында:

- рыноктогу товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдү изилдөө жана анализдөө;
- ассортимент жана атаандаштыкка жөндөмдүү товар жана кызмат көрсөтүүлөрдү изилдөө;
- товар айлантууда бизнес-технологияны изилдөө жана моделдөө;
- коммерциялык ишмердүүлүктүн натыйжалуулугун анализдөө жана баалоо;
- аны оптимизациялоо максатында коммерциялык ишмердүүлүктүн маалыматтык-методикалык камсыздалышын изилдөө;
- маркетингдик изилдөөнү уюштуруу, өткөрүү жана анын натыйжалуулугун баалоо;

(*). Даярдоо багыты боюнча бүтүрүүчү даярдалышы керек болгон кесиптик ишмердүүлүк милдеттеринин тизмеси, негизинен кесиптик ишмердүүлүк жана кесиптик стандарт (эгер болсо) багытына шайкеш квалификациялык талаптардан алынышы шарт. Эгер алар жок болсо, кесиптик ишмердүүлүктүн милдеттеринин тизмеси, жумуш берүүчүнүн милдеттүү катышуусу менен, МББС ЖКБ долбоорун иштеп чыгуучулары тарабынан түзүлүшү зарыл.

4. Негизги билим берүү программасын (НББП) ишке ашырууга карата жалпы талаптар

4.1 НББПны ишке ашырууда ЖОЖдун укук жана милдеттерине карата талаптар.

4.1.1. Даярдоо багыты боюнча ЖОЖдор өз алдынча НББПны иштеп чыгат. НББП Кыргыз Республикасында даярдоо багыты боюнча шайкеш келген жана ЖОЖдун окумуштуулар кеңеши бекиткен ГОСко ылайык иштелип чыгат.

ЖОЖдор илим, маданият, экономика, техника жана технология жана социалдык тармактын өнүгүүсүн эске алып, ЖОЖдо билим берүүнүн сапатына кепилдик берүү боюнча сунуштамаларды карманып, 5 жылдан кем эмес аралыкта бир жолу НББПны жаңылоого милдеттүү:

- бүтүрүүчүлөрдү даярдоонун сапатын камсыздоо боюнча стратегияны иштеп чыгуу;
- билим берүү программаларын мезгилдүү рецензиялоого мониторинг;
- студенттердин билим жана билгичтик деңгээлин, так макулдашылган критерийлердин негизинде бүтүрүүчүлөрдүн компетенциясын баалоонун объективдүү процедураларын иштеп чыгуу;
- окутуучулук курамдын сапатын жана компетенттүүлүгүн камсыздоо;
- бардык ишке ашырылуучу билим берүү программаларын жетиштүү ресурстар менен камсыздоо, ошондой эле билим алуучуларды сурамжылоо жолу менен аларды колдонуунун натыйжалуулугун көзөмөлдөө;

-өз ишмердүүлүгүн (стратегия) баалоо жана башка билим берүү мекемелери менен салыштыруу үчүн макулдашылган критерий боюнча үзгүлтүксүз өзүн-өзү текшерүүнү жүргүзүү;

- өз ишмердүүлүгү, пландары, инновациянын жыйынтыктары тууралуу коомчулукту маалымдоо.

4.1.2. Студенттерди жана бүтүрүүчүлөрдү даярдоонун сапатын баалоо текущий, аралык жана жыйынтыктоочу аттестацияны ишине камтышы шарт. Баалоо каражатынын базасы жогорку окуу жайы тарабынан иштелип чыгып, бекитилет.

Квалификациялык иштин мазмунуна, көлөмүнө жана структурсына жараша студенттерди жана бүтүрүүчүлөрдү аттестациялоого карата талаптар ЖОЖдун бүтүрүүчүлөрүнүн жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациясы жөнүндөгү Жобосун эсепке алуу менен жогорку окуу жайы тарабынан аныкталат.

4.1.3. НББПны иштеп чыгууда бүтүрүүчүнүн социалдык-инсандык компетенциясын (мисалы, социалдык өз ара карым-катнаш, өзүн-өзү уюштуруу жана өзүн-өзү башкаруу, системдик-ишмердик мүнөздү) калыптандыруу жогорку окуу жайынын мүмкүнчүлүктөрүнө жараша аныкталышы керек. Жогорку окуу жайы инсанды ар тараптан өнүктүрүү үчүн зарыл болгон социалдык-маданий чөйрөнү калыптандырууга, зарыл болгон шарттарды түзүүгө милдеттүү.

Жогорку окуу жайы студенттик өзүн-өзү башкарууну, коомдук уюмдардын ишине студенттерди катыштырууну, спорттук, чыгармачыл клубдарды, илимий студенттик жамаатты өнүктүрүүнү ичине алган, окуу процессинин социалдык-тарбиялык компонентин өнүктүрүүнү шарттоого милдеттүү

4.1.4. ЖОЖдун НББПсы студенттин тандоосу боюнча дисциплинаны камтышы шарт. Студенттин тандоосу боюнча дисциплинаны түзүү тартибин жогорку окуу жайдын Окумуштуулар кеңеши бекитет.

4.1.5. Жогорку окуу жайы өзүнүн окутуу программасын түзүүгө студенттердин катышуусунун реалдуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылууга милдеттүү.

4.1.6. ЖОЖ НББПны түзүүдө студенттерге алардын укук жана милдеттерин тааныштырууга, студент тандаган дисциплина алар үчүн милдеттүү болорун, ал эми эмгек көлөмүнүн суммасы окуу планында каралгандан кем болбошу керек экендигин түшүндүрүүгө милдеттүү.

4.2. НББПны ишке ашырууда студенттин укук жана милдеттерине карата жалпы талаптар

4.2.1. Студенттер НББПда каралган, студенттин тандоосу боюнча окуу дисциплинасын өздөштүрүүгө каралган окуу убактысынын көлөмүнүн чегинде, конкреттүү дисциплинаны тандоо укугуна ээ.

4.2.2. Студент өзүнүн жеке индивидуалдык билим алуу траекториясын калыптандырууда дисциплинаны тандоо жана анын келечектеги профилге (адистикке) даярданууга тийгизген таасири боюнча жогорку окуу жайынан кеңеш алууга укуктуу.

4.2.3. НББПны өздөштүрүүдө ийгиликтүү жыйынтыкка жетүү максатында, СИКти өнүктүүнүн бөлүгү катары студенттер студенттик өзүн-өзү башкарууну өнүктүрүүгө, спорттук жана чыгармачылык клубдардын, коомдук уюмдардын, студенттик илимий жамааттын ишине катышууга милдеттүү.

4.2.4. Студенттер жогорку окуу жайдын НББПда каралган бардык тапшырмаларды бекитилген мөөнөтүнөн кечиктирбей аткарууга милдеттүү.

4.3. Студенттин окуу жүгүнүн максималдуу көлөмү анын бардык аудиториялык жана аудиториядан сырткаркы (өз алдынча иштери) окуу иштерин кошкондо, жумасына 45 саат (академиялык) өлчөмүндө бекитилет

Күндүзгү окуу формасында аудиториялык сабактын көлөмү ВПОнун жана даярдоо багытынын спецификасынын деңгээлин эске алуу менен МББСы аныктайт жана ар бир окуу дисциплинасын үйрөтүүгө бөлүнгөн жалпы көлөмдүн 35% кем эмес бөлүгүн түзөт.

Окуу дисциплинасы боюнча өз алдынча иштерге бөлүнгөн сааттарда аталган окуу дисциплинасы боюнча экзаменге карата даярдыкка каралган убакыт (модуль) кошулат. Дене тарбия, искусство жана башка чыгармачыл кесип багытындагы НББПны ишке ашырууда, дисциплинанын окуу планы боюнча аудиториялык сабактардын көлөмү, НББПнын окуу дисциплинасын үйрөтүүгө бөлүнгөн жалпы көлөмдүн 60% түзүшү мүмкүн. При реализации ООП в области физической культуры, искусства и других творческих **4.4. Күндүзгү-сырттан окуу (кечки) окуу формасында** аудиториялык сабактардын көлөмү, жумасына 16 сааттан (академиялык) кем эмес болушу шарт.

4.5. Окутуунун сырттан окуу формасында студенттин окутуучу менен сабак өтүү мүмкүнчүлүгү жылына 160 сааттан (академиялык) кем эмес камсыздалышы керек.

Окутуунун сырттан окуу жана күндүзгү-сырттан окуу (кечки) формасында студенттердин саны, күндүзгү окуу формасынын студенттердин санынан 1:1 (сырттан окуу жана күндүзгү сырттан окуу (кечки) формасы боюнча студенттердин окуусуна, күндүзгү окуу формасында гана уруксат берилет) түзүшү керек.

4.6. Окуу жылындагы эс алуу мезгилинин жалпы көлөмү, анын ичинде кышкы мезгилдеги 2 жумалык эс алууну кошкондо, 7 жумадан кем эмес болушу абзел.

5. Бакалаврларды даярдоо боюнча НББПга карата коюлган талаптар

5.1. Бакалаврларды даярдоодо НББПны өздөштүрүүнүн жыйынтыгына карата талаптар

Мамлекеттик билим берүүнүн стандартынын Жогорку кесиптик билим берүүсүнүн 3.4. жана 3.8. пунктунда көрсөтүлгөн кесиптик ишмердүүлүктүн милдеттерине жана НББПнын максатына шайкеш “бакалавр” квалификациясы ыйгарылган, 580700 – Бизнеси башкаруу багыты боюнча даярдалган бүтүрүүчү төмөнкүдөй компетенцияларга ээ болушу керек:

а) универсалдык компетенция:

жалпы илимий компетенция (ЖК):

1 - ЖК. Курчап турган дүйнө тууралуу илимий билимдерди критикалык баалоого жана пайдаланууга, жашоонун, маданияттын баалуулуктарына багыт алууга активдүү жарандык позициясында турууга, адамдарга сый мамиле көрсөтүүгө жана толеранттуулукка жөндөмдүү;

инструменталдык компетенция (ИК):

1 – ИК. Жумуш жана окуу тармагында мамлекеттик, расмий жана чет тилдердин биринде иштиктүү пикир алышууга жөндөмдүү;

2-ИК. Жумуш жана окуу жаатындагы татаал көйгөйлөрдү чечүү үчүн маалымат технологияларын пайдалануу менен жаңы билимдерге ээ болууга жана пайдаланууга жөндөмдүү;

ИК-3. Кесиптик ишмердүүлүгүндө ишкердик билимди жана көндүмдү колдонууга жөндөмдүү.

социалдык-инсандык жана жалпы маданий (СИК):

1-СИК. Кээ бир тараптардын же топтордун кесиптик ишмердүүлүгүндө максаттарга жетүүнү камсыздоого жөндөмдүү.

2) кесиптик (КК):

1-КК. Кесиптик ишмердүүлүгүндө социалдык, гуманитардык, экономикалык жана табигый илимдердин негизги закондорун, ошондой эле, математикалык анализ жана моделдөө методдорун, теориялык жана экокномикалык изилдөөлөрдү колдонууга жөндөмдүү;

2-КК. Кесиптик өйгөйлөрдү чечүүдө математикалык аппараттарды колдоно билет;

3-КК. Кесиптик ишмердүүлүгүндө ченемдик документтерди колдонууга, мыйзам жана ченемдик документтердин талаптарын аткарууга жөндөмдүү;

а) коммерциялык – уюштуруу ишмердүүлүгү:

4-КК. Товар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн ассортиментин жана сапатын башкарууга, алардын сапатын баалоого, кемчиликтерин аныктоого, товарлардын зарыл болгон сапаттык деңгээлин камсыздоого, аларды сактоого, товар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатына көзөмөл жүргүзүүнү ишке ашырууга, товарларды сандык жана сапаттык кабыл алууга жөндөмдүү;

5-КК. Бизнес-процесстерди божомолдоого жана алардын натыйжалуулугун баалоого жөндөмдүү;

6-КК. Ишканада товардык-технологиялык процессти башкарууну ишке ашырууга, сактоо процессин жөнгө салууга, инвентаризацияны жүргүзүүгө, материалдык жана эмгек ресурстарына чыгымдарды аныктоого жана минималдаштырууга, ошондой эле жоготууларды эсептеп жана катардан чыгарууга жөндөмдүү;

7-КК. Товарларды сатып алуучулардын керектөөсүн таап чыгууга жана канаатандырууга, маркетингдик коммуникациянын жардамы менен аларды калыптандырууга, керектөөлөрдүн суроо-талаптарын изилдеп, божомолдоого, маркетингдик маалыматтарды, товардык рыноктун конъюктураларын анализдөөгө жөндөмдүү;

8-КК. Товарлардын фальсификациясын таап чыгуу үчүн аларды идентификациядан өткөрүүгө жөндөмдүү;

9-КК. Уюмдун персоналдарын башкарууга, чакан жамаат менен уюштуруубашкаруу иштерин жүргүзүүгө даяр болууга жөндөмдүү;

10-КК. Жалпы кабыл алынган критерийлерди эсепке алып, ар кандай түрдөгү коркунучтарды таануу жана баалоого жөндөмдүү;

11-КК. Иш өнөктөштөрүн тандоого, алар менен иштиктүү сүйлөшүүлөдү жүргүзүүгө, келишимдерди түзүүгө жана алардын аткарылышын көзөмөлдөөгө жөндөмдүү;

12-КК. Кесиптик ишмердүүлүктү уюштуруу жана башкаруу үчүн зарыл болгон маалыматтарды жыйноону, сактоону, иргөөдөн өткөрүүнү жана маалыматтарды баалоону ишке ашырууга жөндөмдүү;

13-КК. Кесиптик ишмердүүлүк (коммерциялык, же маркетингдик, жарнамалык же, логистикалык, же товар таануучулук) үчүн зарыл болгон техникалык документациялар менен иштөөгө жөндөмдүү;

14-КК. Ишкананын материалдык-техникалык камсыздоого, таоварларды сатып алууга жана сатууга, товардык запасты башкарууга жөндөмдүү;

15-КК. Уюмдун стратегиясын анализдөөгө, баалоого жана иштеп чыгууга жөндөмдүү;

16-КК. Соода уюмдарында логистикалык чынжырчаны жана схеманы тандоого, түзүүгө, логистикалык процесстерди башкарууга, логистикалык оптималдуу системаны издөөгө жөндөмдүү.

б) илимий-изилдөөчүлүк ишмердүүлүк:

17-КК-17. Кесиптик ишмердүүлүгүндө илимий, анын ичинде маркетингдик изилдөөлөрдү жүргүзүүгө жөндөмдүү;

18-КК. Кесиптик ишмердүүлүк багытындагы (коммерциялык, же маркетингдик, жарнамалык же, логистикалык, же товар таануучулук) инновациялык методдорду, каражаттарды жана технологияларды иштеп чыгууга катышууга жөндөмдүү;

19-КК. Бизнес-технологияларын моделдөө боюнча изилдөөгө катышууга жөндөмдүү;

20-КК. Товар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн ассортименти жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн изилдөө багытындагы изилдөө ишине катышууга жөндөмдүү.

Профиль 5 аталыштан кем эмес сандагы атайын кошумча кесиптик компетенцияда жана жогорку окуу жай тарабынан өз алдынча аныкталат. Профилдердин тизмеси ОМБ тарабынан бекитилет.

Кошумча компетенциянын тизмеси квалификациянын улуттук, квалификациянын тармактык/секторалдык жана кесиптик стандарттардын (бар болсо) алкагында аныкталат.

5.2. Бакалаврларды даярдоодо НББПнын структурасына карата талаптар

Бакалаврларды даярдоодо НББПнын структурасы төмөнкү блокторду ичине камтыйт:

- 1-блок – Дисциплиналар (модулар);
- 2-блок – Практика;
- 3-блок – Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация.

Бакалаврларды даярдоодо НББПнын структурасы	Бакалаврларды даярдоодо НББПнын көлөмү жана алардын блоктору кредиттерде
I. Гуманитардык, социалдык жана экономикалык цикл	165-215
II. Математикалык жана табигый илимий цикл	
III. Кесиптик цикл	
Практика	15-25
Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация	10-15
Бакалаврларды даярдоодо ЖКББ НББПнын көлөмү	240

Эскертүү.

- ар бир дисциплинанын эмгек көлөмүн жогорку окуу жайы ишке ашырылып жаткан билим берүү программасын жана цикл үчүн бекитилген көлөмдө тилди окутууну эсепке алуу менен аныктайт

Жогорку окуу жайы бакалаврларды даярдоодо НББПны мамлекеттик билим берүү стандартынын талаптарына шайкеш иштеп чыгат жана улуттук квалификациянын алкагына шайкеш окутуунун жыйынтыктарына жетишүүгө жоопкерчилик алат.

Бакалаврларды даярдоодо НББПнын ар бир блогуна тиешелүү болгон дисциплиналар топтомун (модулар) жана алардын эмгек көлөмүн, улуттук квалификация алкагында каралган окутуунун натыйжасынын жыйындысы түрүндө, анын өздөштүрүлүшүнүн жыйынтыктарына коюлган талаптарды эске алуу менен, жогорку окуу жай блок үчүн өз алдынча бекитилген көлөмдө аныктайт.

5.2.1. Бакалаврларды даярдоодо НББП төмөнкүлөрдү ишке ашырууну камсыздашы шарт:

- Тизмесин жана эмгек көлөмүн Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим тармагындагы мамлекеттик өкүлчүлүк органдары аныктоочу, гуманитардык, социалдык жана экономикалык милдеттүү дисциплиналар циклы. Көрсөтүлгөн дисциплинаны ишке ашыруунун мазмунун жана тартибин бакалаврларды даярдоо багытына шайкеш келген ЖКББнын мамлекеттик билим берүү стандарты бекитет;

- өздөштүрүү үчүн милдеттүү болуп эсептелген, 360 сааттан кем эмес көлөмдөгү дене тарбия жана спорт боюнча дисциплина, кредитке которулбайт жана бакалаврды даярдоонун НББПнын көлөмүнө кирбейт.

5.2.2. “Практика” 2-блогу окуу (тааныштыруучу, технологиялык, илимий-изилдөөчүлүк) жана өндүрүш (долбоорлук, эксплуатациялык, педагогикалык, илимий-изилдөөчүлүк) практикасын ичине алат.

Жогорку окуу жайы бир же бир канча практиканын тибин тандоого укуктуу, ошондой эле бекитилген кредиттин чейинде кошумча практиканын тибин беките алат.

5.2.3. “Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация” 3-блогу мамлекеттик экзамендерди берүүгө даярдануу, бүтүрүүчү квалификациялык иштерди (эгер жогорку окуу жайы бүтүрүүчү квалификациялык ишти мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациянын курамына кошкон болсо) аткаруу жана коргоону ичине алат.

5.2.4. Бакалаврларды даярдоодо НББПнын алкагында милдеттүү жана элективдик бөлүккө бөлүнөт.

Бакалаврларды даярдоодо НББПнын милдеттүү бөлүгүнө улуттук квалификациянын алкактык деңгээлин эске алуу менен универсалдык жана кесиптик компетенцияны камсыздоочу дисциплина жана практика кирет.

Милдеттүү бөлүктүн көлөмүнө, мамлекеттик аттестациянын көлөмүн эсепке албаганда, бакалаврларды даярдоодо НББПнын жалпы көлөмүнөн 50% көп эмес болушу керек. Бакалаврларды даярдоодо НББПнын элективдик бөлүгүндө студенттер шайкеш келген багыт боюнча дисциплинаны тандай алат, ошондой эле башка багыттагы бакалаврларды даярдоодогу НББПнын ичинен дисциплина тандоого жол берилет.

5.2.5. Жогорку окуу жайы ден соолугунан мүмкүнчүлүгү чектелген тарапка (алардын арызынын негизинде), зарылчылык болсо, НББПдан башка, саламаттык абалы боюнча окуу каршы келери каралган, белгиленген тараптын өнүгүүсүнүн бузулушун коррекциялоону жана социалдык ыңгайлашуусун камсыздоочу, алардын психофизикалык өнүгүүсүнүн өзгөчөлүгүн, индивидуалдык мүмкүнчүлүгүн эске алуучу, бакалаврларды даярдоодо НББП боюнча окуу мүмкүнчүлүгүн түзүп бериши керек.

5.3. Бакалаврларды даярдоодо НББПны ишке ашыруунун шарттарына карата талаптар

5.3.1 Окуу процессин кадрлык камсыздоо

Бакалаврларды даярдоодо НББПны ишке ашыруу окутулуучу дисциплинанын профилине шайкеш келген базалык билими жана (же) “магистрдик” квалификациясы бар, сиистемалуу түрдө илимий же илимий-методикалык ишмердүүлүк менен алектенген, педагогикалык кадрлар менен камсыздалышы шарт.

Кесиптик циклдин окутуучулары кандидаттык, докторлук илимий даражага, философиялык академиялык доктор даражасына (PhD) жана/же шайкеш келген кесиптик тармакта иш тажрыйбасына ээ болушу зарыл.

Билим берүү программасынын ар бир цикли боюнча окутуучулардын жалпы санынан, илимий даражасы жана/же илимий наамы бар окутуучулардын үлүшү, 40% кем болбошу шарт. Штаттык окутуучулардын үлүшү, билим берүүчү программаларынын окутуучуларынын жалпы санынан, 60% кем болбошу керек.

Кандидат же доктор илимий даражасы бар, философиялык академиялык доктор даражасына (PhD) ээ, окутуучулар окуган лекция, дисциплинанын үлүшү, дисциплинанын жалпы көлөмүнөн 40% кем эмес болушу шарт.

5.3.2. Окуу процессин окуу-усулдук жана маалыматтык камсыздалышы

Бакалаврларды даярдоодо НББПны ишке ашыруу ар бир студенттин дисциплинанын толук тизмеси боюнча түзүлгөн негизги билим берүү программасына, базалык маалыматка жана китепкана фондуна жеткиликтүүлүгүн камсыздашы керек. Жогорку окуу жайдын билим берүү программасы лабораториялык жана практикалык сабактарды (компетенцияны калыптандырууну эсепке алуу менен аныкталат) ичине алат.

Негизги билим берүү программасы НББПнын бардык окуу курстары, дисциплиналары (модульдар) боюнча окуу-усулдук документтер жана материалдар менен камсыздалышы шарт.

Окуу куралы катары лекциянын, электрондук окуу куралынын тираждалган экземплярлары колдонулушу мүмкүн.

Аралыктан билим берүү технологияларын колдонууда электрондук окуу куралы жана окуу-усулдук материалдар менен камсыздалышы 100% түзүшү керек.

5.3.3. Окуу процессин материалдык-техникалык камсыздоо

Бакалаврларды даярдоодо негизги билим берүү программасын ишке ашырган жогорку окуу жайы, жогорку окуу жайдын планында каралган жана санитардык, өрткө каршы эреже жана ченемдерге шайкеш келген, билим алуучулардын дисциплиналык жана дисциплина аралык даярдыктарын, лабораториялык, практикалык жана илимий-изилдөөчү иштеринин бардык түрүн жүргүзүүнү камсыздаган материалдык-техникалык базага ээлик кылышы зарыл.

Бакалаврдык программаны ишке ашыруу үчүн миинималдык зарыл болгон материалдык-техникалык камсыздоонун тизмеси атайын жабдылган кабинет жана аудиториялардан: окутуунун мультимедиялык каражаттары менен жабдылган компьютердик класс, лингофондук кабинет, аудитория ж.б. турат Бул жайларда окуу маалыматын чоң

аудиторияга көрсөтүү үчүн кызмат кылуучу, атайын комплектацияланган эмерек жана техникалык каражаттар болушу абзел.

Билим алуучулардын өз алдынча иштерди аткарышы үчүн каралган жайлар Интернет желесине туташкан, техникалык компьютерлер менен жабдылышы зарыл.

Милдеттүү түрдө бир жыйындар залы, бир спорттук зал, бир ашкана жана бир медициналык пункттун болушу шарт. 1 студентке пайдалуу аянттын чеги СанПин талаптарына шайкеш бекитилет.

Электрандук басылмаларды пайдаланууда жогорку окуу жайы өз алдынча даярдык көрүү учурунда ар бир студентке окутулуп жаткан дисциплинанын көлөмүнө шайкеш Интернет кошулган компьютердик класстар менен иш орундарын камсыздашы керек.

Жогорку окуу жайы лицензияланган программалык камсыздоонун зарыл болгон каплекти менен камсыздалышы зарыл.

5.3.4. Бүтүрүүчүлөрдү даярдоонун сапатын баалоо

Жогорку окуу жайы төмөнкү: жумуш берүүчүлөрдүн өкүлдөрүн тартуу менен бүтүрүүчүлөрдү сапаттуу камсыздоо боюнча стратегияны иштеп чыгуу; мониторинг, билим берүү программаларын мезгилдүү рецензиялоо; билим алуучулардын билим жана билгичтик деңгээлин, бүтүрүүчүлөрдүн компетенциясын объективдүү баалоонун процедурасын иштеп чыгуу; окутуучулук курамдын компетенциясын камсыздоо; жумуш берүүчүлөрдүн өкүлдөрүн тартуу аркылуу башка билим берүү мекемелери менен ишмердүүлүгүн (стратегияны) баалоо жана салыштыруу үчүн макулдашылган критерий боюнча өзүн изилдөөнү үзгүлтүксүз жүргүзүү; өз ишмердүүлүгүнүн, пландарынын, инновациялардын жыйынтыгы жөнүндө коомчулукка маалымдоо жолдору менен даярдоонун сапатына кепилдик берүүнү камсыздоого милдеттүү.

5.3.4.1 Негизги билим берүү программаларын өздөштүрүүнүн сапаттын баалоо билим алуучулардын жетишүүсүн көзөмөлдөө, аралык аттестация жана бүтүрүүчүнүн жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациясын ичине алышы шарт. Билимди жүрүп жаткан жана аралык текшерүүнүн конкреттүү формасы жана процедурасы, ар кайсы дисциплина боюнча жогорку окуу жай тарабынан өз алдынча иштелип чыгып, окутуунун биринчи айында билим алуучуларга маалымдалууга тийиш.

5.3.4.2 Билим алуучуларды НББПнын талаптарына шайкеш (жетишүүсүнө жүрүп жаткан көзөмөл жана аралык аттестация) алардын этаптык персоналдык ийгиликтерине ылайык аттестациялоодон өткөрүү үчүн билимин, билгичтигин жана алган компетенцияларынын деңгээлин баалоого мүмкүндүк берген, типтүү тапшырма, текшерүү иштери, тесттер жана текшерүүнүн ыкмаларын ичине алган баалоо каражаттарынын фонду түзүлөт. Баалоо каражаттарынын фонддору жогорку окуу жай тарабынан иштелип чыгат жана бекитилет. Жогорку окуу жайда алардын келечектеги кесиптик ишмердүүлүгүнүн шарттарына карата, билим алуучунун жетишүүсүн көзөмөлдөө жана аралык аттестация программаларына максималдуу жакындашуу үчүн шарттар түзүлүшү керек – ал үчүн конкреттүү дисциплинанын окутуучуларынан сырткары серепчи катары жумуш берүүчүлөр, жакын дисциплинаны окуган окутуучулар ж.б. активдүү тартылышы зарыл.

5.3.4.3 Билим алуучуларга окуу процессинин мазмунун, уюштурулушун жана сапатын, ошондой эле, кээ бир окутуучулардын иштерин баалоо мүмкүндүгү берилиши керек.

5.3.4.4. Мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестация 8-семестрдеги мамлекеттик экзамендерди берүү, бүтүрүүчү квалификациялык иштерди аткаруу жана коргоону (эгер жож квалификациялык ишти мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестацияга кошкон болсо) өз ичине алат.

Бүтүрүүчү квалификациялык иштердин мазмуну, көлөмү жана структурасына (бакалаврдык иш), ошондой эле мамлекеттик комплекстүү экзаменге карата талаптар (эгер болсо) жогорку окуу жай тарабынан аныкталат.

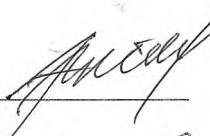
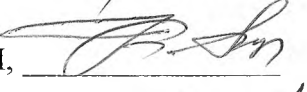
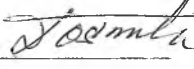
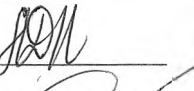
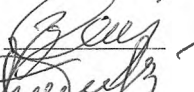
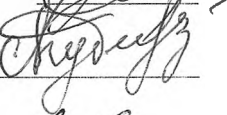
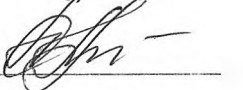
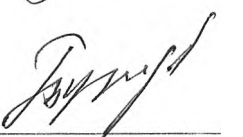
580300 – Коммерция багыты боюнча аталган мамлекеттик билим берүү стандарты базалык жогорку окуу жай – М.Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университетинин алдындагы экономика жана башкаруу тармагындагы билим берүү боюнча Окуу-усулдук бирикме тарабынан иштелип чыккан.

КР Билим берүү жана илим министрлигинин ОУБнын төрайымы
э.и.к., доцент Турсуналиева Д.М. _____

580300 «Коммерция» багыты боюнча бул стандарт М. Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университети базалык жогорку окуу жайына караштуу экономика жана менеджмент боюнча билим берүү тармагындагы окуу-методикалык бирикме тарабынан иштелип чыккан.

ОМБнын төрайымы,
экономика илимдеринин кандидаты, доцент Турсуналиева Д.М.

Түзүүчүлөр:

- Алымбеков К.А. ОМБнын «Коммерция» секциясынын жетекчиси, техника илимдеринин доктору, профессор, Кыргыз Республикасынын Инженердик Академиясынын мүчө-корреспонденти, М.Рыскулбеков атындагы КЭУнун Соода жана ресторан бизнеси институту, «Товар таануу, товардык экспертиза жана ресторан бизнеси» кафедрасы
- Самигуллин Э.В. э.и.д., профессор, М.Рыскулбеков атындагы КЭУнун «Экономика, менеджмент жана маркетинг» кафедрасы
- Козлова Л.П. Кыргыз Республикасынын Көз карандысыз сертификаттоо уюмунун эксперти, Бишкек шаары
- Керимбекова Д.О. э.и.к., доцент, Ж.Баласагын атындагы КУУнун «Сапатты башкаруу» кафедрасынын башчысы
- Алимжанова Д.И. Кыргыз Республикасынын Жашылча-жемиш ишканалар ассоциациясынын төрайымы
- Шеримбек к.Зарема «Алтын Арашан» соода-ресторан ишканасынын директору
- Кадыралиев Н.А. т.и.к., профессор, «Манас кыргыз-түрк» университетинин «Гастрономия жана кулинардык искусство» бөлүмүнүн башчысы
- Донченко О.А. М.Рыскулбеков атындагы КЭУнун Соода жана ресторан бизнеси институту, «Товар таануу, товардык экспертиза жана ресторан бизнеси» кафедрасынын ага окутуучусу
- Турдиева Ф.А. М.Рыскулбеков атындагы КЭУнун Соода жана ресторан бизнеси институту, «Товар таануу, товардык экспертиза жана ресторан бизнеси» кафедрасынын ага окутуучусу